

Chyby a mýty o kondici, rekondici a dekonduci ve stáří

Jiří Radvanský

Klinika rehabilitace a tělovýchovného
lékařství UK – 2. LF a FN Motol.

- Popis příčin, proč senioři plíživě či náhle podstatně změni způsob života je v odborné veřejnosti jistě dost známý a diskutovaný.
- Méně známé - a to jak odborné veřejnosti, tak seniorům samým - jsou některé aspekty z oblasti zátěžové fyziologie, jejichž znalostí lze řadu typických geriatrických symptomů alespoň zmírnit.

Co si představit pod pojmem tělesná kondice seniora

- Schopnost **využít svou fyzickou kapacitu** (přes veškeré strasti se stářím spojené) **tak, aby si senior zachoval co nejlepší subjektivní kvalitu života**
- Termín je blízký **vytrvalostní tělesné zdatnosti**, která je i ve stáří *sumou genetických předpokladů a adaptace* na každodenní tělesnou aktivitu.

Každodenní tělesná aktivita seniora je často snížena řadou zdravotních i dalších omezení

- Jsme skvělí v logickém výkladu proč některý sport senior nesmí á la: Tento sport je příliš namáhavý! Zraníte se! Vždyt' máte nemocné srdce! - a činíme tak bez znalosti reálií
- I ta omezení, která jsou na místě lze částečně zmenšit **přípravou na aktivní stáří, zvažováním poměru benefitu a rizika**

Aging a VO_2max (vytrvalostní zdatnost)

- **VO_2max klesne ze 7 METs žen a 8,7 METs mužů v 55 letech na 5,0 METs mužů i žen nad 85 let**
- Se stoupajícím věkem pacienta je **v seniu to, co bylo dříve mírná zátěž**, jakou absolvoval v běžném životě, **vysoce rizikovou maximální zátěží**.

Limitace pohybovým systémem

- Senior ztrácí stabilitu, zhoršuje aferenci i eferenci, ztrácí rychlá svalová vlákna
- Kromě poruch funkčních se zhoršují i poměry strukturální (hyperkyfóza hrudní, dekonfigurace dlouhých kostí, nízká kostní hustota, artrózy)
- Řadu funkčních poruch mohou zmírnit fyzioterapeuti. Ale jsou málo dostupní, jelikož suplují rehabilitační ošetrovatelskou péčí.

(Na vertikalizaci seniora v nemocnici nepotřebujete vysokoškolské vzdělání, takže by to neměla být ani práce zdravotní sestry, ale to už jsme mimo téma...)

Kdy je čas na přípravu na aktivní stáří pro ženy ?

- Jistě již od mládí, ale ne každé to časově vyjde
- Perimenopauzálně
  - zvětšit svalovou hmotu po menopauze, respektive po ukončení hormonální substituce je tvrdá dřina, kterou zdaleka ne všechny ženy zvládnou

Kdy je čas na přípravu na aktivní stáří pro muže? Tam je to sporné

- V poslední dekádě pracovní aktivně činného života je vhodné začít soustavně s vhodnou formou pohybových aktivit
- Nejčastější limitací ze strany lékařů je pro muže některá forma ICHS. Nejsou k dispozici věrohodná data, kolik z toho je adekvátní omezení pohybu a kolik skutečná limitace nízkým srdečním výdejem

Negativní zkušenosti s procesem preskripce pohybové aktivity a z prvních hodin pohybové terapie či aktivního sportu vedou k non-compliance s pohybovým režimem

Časté omyly ze strany zdravotníků I

- **Častým omylem zdravotnické veřejnosti i pacientů samotných je odmítání sportovních potřeb („jsou určeny pro mladé a zdatné, pro sportovce - a to já už nejsem“)**
- **To úzce souvisí s nepochopením rozdílů ve zdatnosti mezi věkově a anamnesticky zdánlivě podobnými seniory**

Jak poznat optimální typ, délku a intenzitu pohybových aktivit: nekonečné hledání

poměru benefit/riziko - pohled psychologizující

- Základem je odstranění obav: ty jsou častěji společenské než věcné - a to už od středního věku - "Nebudu někomu na obtíž tím, že jsem méně zdatný (zdatná)? "
- Co budu dělat když zjistím že je to moc těžké ?
  - UBERU zátěž a velký kus zdravotního benefitu zůstane. Z toho hlediska jsou výhodné „moderní indoorové aktivity“ (ze slova posilovna mají mnozí starší lidé nadměrný respekt)

Jak poznat optimální typ, délku a intenzitu pohybových aktivit: nekonečné hledání poměru benefit/riziko ... jak poradit

- Takové aktivity, aby se při nich zapojily koordinovaně velké svalové skupiny, aktivovala zátěžová reakce oběhového, dýchacího i metabolického systému.
- Když to jinak nejde, používejte intenzitu do zadýchání, ale tak aby u toho mohl(a) bez dušnosti mluvit.

Komu zátěžový test?

- Tomu, kdo poznatky z něj dokáže využít ve svůj prospěch
- Kde má být pacient vyšetřen: tam, kde kromě diagnózy dokáže i prakticky poradit o vhodných pohybových aktivitách

Nový teoretický poznatek z oblasti zátěžové fyziologie pro věkovou skupinu seniorů - význam odporového tréninku

- Jestliže by se rozhodl mladý vytrvalec trénovat sílu, zhorší si výsledek v maratonu
- Jestliže se pro v principu totéž - **adekvátní** silový trénink - rozhodne senior(ka), **ZLEPŠÍ** se vytrvalostně
- Vytrvalostí se ovšem v případě seniorů nemyslí maratón, ale běžné denní aktivity s oddálením nástupu únavy

Zásady odporového tréninku (mladší bratr tréninku silového)

- Cvičení na trenažérech s nastavitelnou hmotností závaží a upravitelnou pozicí těla
- Sval je zatěžován silově, ale vždy v pohybu, většinou s pohybem přes 2 velké klouby nebo přes větší úsek páteře.
- Optimální je forma kruhového tréninku s 5 – 12 cviky různých svalových skupin
- Zátěž zvyšujeme během týdnů zvyšováním počtu opakování cviků, ne zvyšováním hmoty závaží.

Efekt aerobního a odporového tréninku

	AEROBNÍ TRÉNINK	ODPOROVÝ TRÉNINK
Kostní hustota	↑	↑↑↑
Množství tuku	↓↓	↓
Množství svalové hmoty	↔	↑↑
Svalová síla	↔	↑↑↑
Insulinová rezistence	↓↓	↓↓
HDL	↑	↑
LDL	↓	↓
Krevní tlak (systolický i diastolický)	↓↓	↓
Klidová srdeční frekvence	↓↓	↔
Psychická odolnost	↑↑↑	↑↑
Bazální metabolismus	↑	↑↑

Praktický poznatek u té části seniorů, která si zachovala přijatelný socioekonomický status

- Viditelný trend ve snaze o pohybově aktivní život
- Postupné akceptováním zájmových aktivit, dříve vyhrazených spíše adolescentům a mladým dospělým – např. kruhový trénink na posilovacích strojích

Tentýž stroj vhodný pro všechny

**Není ale nutné používat
vždy složité stroje**

Některé prospěšné a relativně dostupné pomůcky

- Speciální sportovní obuv
- Hole na Severskou chůzi
- Lehké sportovní vícevrstvé oblečení
- Odlehčené sportovní batůžky
- Potřeby na silové cvičení na židli, lůžku nebo na zemi: teraband nebo guma z textilní galanterie, činky – případně i ve formě PET lahve, naplněné vodou
- Krokoměry, měřiče tepu („sporttestery“)

Severská chůze – Nordic Walking

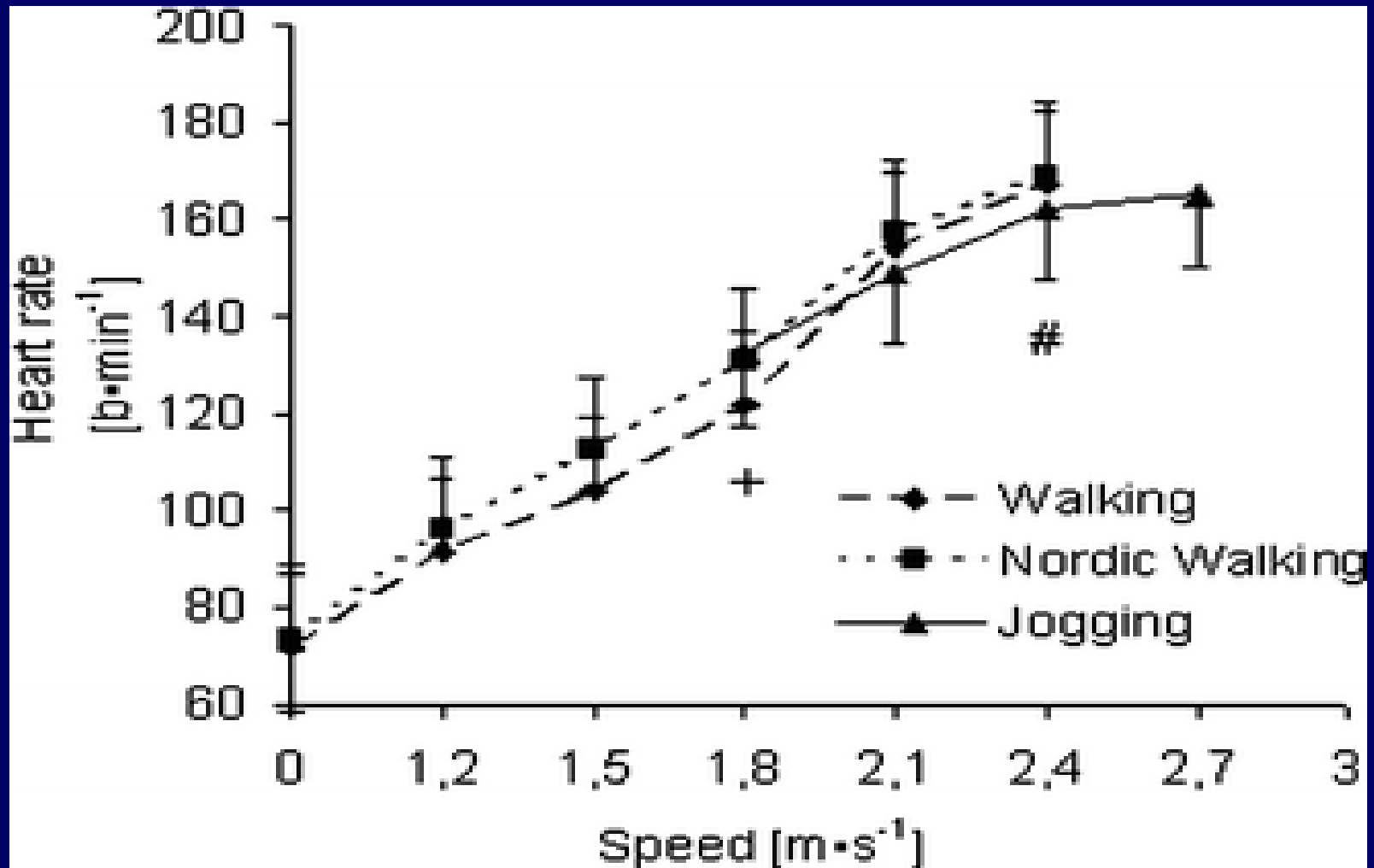
- Jedna z módních, ale užitečných pohybových aktivit

- Začátečník senior si nastaví délku holí obdobně jako na běžky.
- Zlepšuje zapojení svalů trupu a horních končetin, umožňuje narovnat hrudní kyfózu. Zvyšuje pocit stability, neodlehčuje klouby (mýtus)
- Pokročilý s dobrou funkcí svalů břicha a trupu si je bude postupně zkracovat až na cca 125 cm pro 185 -190 cm vysokého muže. Základní délka holí ..68% výšky

Odezva tepové frekvence na severskou chůzi je větší již v rychlostech nižších než běh

Nespecifická rizika Nordic Walking jsou identická jako při jiných vytrvalostních sportech

- Kardiovaskulární riziko – intenzita cvičení může, ale nemusí dosáhnout >60% maximálních aerobních schopností
- Riziko pro pohybový systém – když doba trvání >20 minut bez odpočinku pro začátečníka či obézního

Nejčastější mýty v nabídkách pohybových programů pro seniory I

- *pro seniory posilovny nejsou vhodné, at' cvičí jen s vahou vlastního těla.*
  - * Dobře vybavená posilovna - a to po stránce přístrojové i personální- je optimálním prostředím pro cvičení více generací najednou.
  - * Pro seniory je to jedna z nemnoha možností mít společný zájem se svými odrůstajícími vnoučaty.
  - * Identické posilovací stroje mohou sloužit nezdatnému seniorovi a po sekundy trvajícím přenastavení i mistrovi světa.

Nejčastější mýty v nabídkách pohybových programů pro seniory II

- *nejvhodnější je soustředit seniory do skupin pacientů s podobnými problémy*
- To je možná dobré rozhodnutí pro skupinovou rehabilitaci. Pro dlouhodobou adherenci k pohybové aktivitě se často lépe osvědčují vícegenerační cvičební skupiny vedené zkušeným fyzioterapeutem.

Nejčastější mýty v nabídkách pohybových programů pro seniory III

- - *pacient s diabetem druhého typu může mít tolik různých komplikací, že není možné jej zařadit do skupinového cvičení.*
- Zkušenosti ukazují, že právě obézní pacienti s diabetem mohou cvičením výrazně zpomalit rozvoj komplikací - a to i senioři s komorbidity a počínajícími komplikacemi.

Místo poděkování za trpělivost s lektorem malá poznámka na závěr

- Stejně jako je málo přijatelné, aby kardiolog byl kuřákem a diabetolog morbidně obézní,
- **je málo přijatelné, abyste jeden z nejúčinnějších a nejlevnějších léků - pohybovou aktivitu - nebyli schopni předepsat, protože s ní nemáte dostatečnou osobní zkušenost**